

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Učební osnova předmětu

DĚJEPIS

pro studijní a učební obory v odborném školství
(2 – 4 hodiny v učebním plánu)

Schválilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
dne 14. 6. 1999, č.j. 23094/99-22, s platností od 1. září 1999 počínaje tím ročníkem,
v němž se dějepis začíná vyučovat.

1 Pojetí vyučovacího předmětu

1.1 Obecný cíl předmětu

Dějepis je v odborném školství součástí společenskovedního vzdělávání především ve studijních oborech, protože plní nezastupitelnou integrující roli při začleňování mladého člověka do společnosti. Je založen na poznatcích soudobých historických věd, a tak vytváří žákovo **historické vědomí**. Zároveň systematizuje různorodé historické informace, s nimiž se žák ve svém životě setkává (masmédia, umění, obecná výměna informací...) a má významnou úlohu pro rozvoj jeho občanských postojů a samostatného myšlení.

Výuka dějepisu v odborném školství navazuje na znalosti žáků získané v základním vzdělávání a dále je rozvíjí tak, aby žáci na základě poznání minulosti hlouběji porozuměli své současnosti.

1.2 Vzdělávací cíle předmětu

- Výuka směřuje především k tomu, aby žáci
- si uvědomili, jakým historickým vývojem vznikla dnešní podoba světa, a to hlavně v evropském kulturním okruhu;
  - získali poznatky o národních dějinách, uvědomovali si svou národní a státní příslušnost a závazky z ní plynoucí včetně nutné obrany své země;
  - dovedli zařadit regionální a národní dějiny do evropského a světového kontextu;
  - chápali evropské integrační procesy a jejich problémy v historii i v současnosti;
  - poznali rozdíly mezi nedemokratickými a demokratickými způsoby vlády a porozuměli historickému vývoji demokracie i principům fungování moderní demokracie; uvědomili si, že každý člověk je svobodná, lidskými právy obdařená bytost, jednající však vždy v omezujících historických podmínkách;
  - chápali otevřenost historického obrazu a pluralitu názorů na historické procesy, události a osobnosti, poznali variantnost historických interpretací, a získali přitom soubor návyků vedoucích ke kritickému posuzování historické skutečnosti;
  - poznali všední život lidí v různých historických podmínkách včetně života žen, dětí, mládeže a společenských minorit;
  - seznámili se s historickými kořeny dnešních globálních problémů;
  - dovedli vyhledávat různé zdroje informací o historii a pracovat s nimi;

- byli kritičtí, odpovědní a schopni si tvořit samostatný úsudek založený na nezbytných faktografických znalostech a intelektových dovednostech;
- získávali komunikativní dovednosti včetně správného používání historické terminologie, spisovnosti a stylistické úrovně svého projevu;
- porozuměli vztahu člověka a přírody v plynutí historického času, byli schopni soucítit s mimolidskou přírodou a zastávali praktické postoje při její ochraně;
- chápali hodnotu historických a kulturních památek a byli ochotni podílet se na jejich ochraně.

Výuka dějepisu má odstraňovat mýty a předsudky a žáky vychovávat k porozumění sobě samým i k porozumění jiným lidem, a tak přispívat k dobrému soužití občanů v našem státě i k dobrým vztahům a k solidaritě s jinými lidmi na celém světě.

1.3 Charakteristika obsahu učiva

Učivo tvoří systémový výběr z obecných (hlavně evropských) a českých dějin. Protože hodinová dotace dějepisu v učebních plánech jednotlivých oborů je v odborném školství nízká, bylo učivo vybráno nikoliv dosud obvyklým způsobem - na základě historických událostí, ale vytýčením vybraných důležitých pojmů do tematických celků a jejich zařazením buď do základního učiva (při hodinové dotaci 2 hodiny v učebním plánu celkem), nebo do učiva rozšiřujícího (pro vyšší hodinovou dotaci v učebním plánu). Obvyklá chronologická cesta výběru učiva byla zachována.

1.4 Postupy a charakteristika výuky

Výuka dějepisu má být pro žáka zajímavá a stimulující. Má žáka aktivizovat, zohledňovat jeho obor vzdělávání, rozvíjet žákovy intelektové a komunikativní dovednosti a pozitivně ovlivňovat jeho hodnotovou orientaci. Předpokládá se, že na základě didaktické analýzy učitel z každého osnovního hesla (např. český stát a husitství) vždy vybere pouze určité prvky tvořící část jeho dosud obvykle ve středních školách prezentovaného obsahu a na nich založí vlastní výuku. Doporučuje se zařazovat do výuky regionální historii. Metody a formy práce, jakých učitelé použijí k naplnění osnovních požadavků, jsou zcela v jejich kompetenci a budou nutně vyplývat z různého pojetí výuky u jednotlivých učitelů i ze specifických podmínek škol.

Doporučený rozpis hodinové dotace pro jednotlivé tematické celky

Tematický celek	Celková dotace 68 hodin	Celková dotace 136 hodin
Úvod do předmětu	1 - 2	2 - 4
Starověk	4	10
Středověk	14	30
Raný novověk 16. – 18. stol.	12	24
Novověk 19. a 20. stol.	32	60
Závěr výuky, volné hodiny	2 - 5	4 - 8

Volné hodiny jsou určeny především pro výuku v muzejní expozici, v archivu, v galerii, na výstavě, pro exkurzní vyučování a pro projektovou výuku, a to podle místních podmínek, zájmů žáků a uvážení učitele.

V navrhovaném rozdělení hodin do jednotlivých časových období je zohledněn požadavek Standardu středoškolského odborného vzdělávání (Schválilo MŠMT ČR dne 18. listopadu 1997, č. j. 34 221/97-23 s platností od 1. ledna 1998), aby byl položen **důraz na nejnovější dějiny**, protože dějiny posledních desetiletí 19. stol. a dějiny 20. stol. jsou

nejvýznamnějším obdobím pro pochopení současnosti a tím i naplňování obecného cíle dějepisného vzdělávání.

Před počátkem výuky předmětu škola provede závazný rozpis učiva do jednotlivých ročníků tak, aby se dějepisu nevyučovalo pokud možno v rozsahu jedné vyučovací hodiny týdně.

2 Rozpis učiva

1 Úvod do předmětu

<i>Obsahové bloky</i>	<i>Základní učivo</i>	<i>Rozšiřující učivo</i>
Co jsou dějiny a jak je poznáváme	<ul style="list-style-type: none"> - význam a zdroje poznání minulosti, prameny a literatura - obecné a české dějiny (vymezení pojmů) - variabilita výkladu minulosti	<ul style="list-style-type: none"> - interpretace historických pramenů - periodizace dějin - významní čeští historikové

2 Starověk

<i>Obsahové bloky</i>	<i>Základní učivo</i>	<i>Rozšiřující učivo</i>
Starověké Středomoří	<ul style="list-style-type: none"> - přírodní podmínky, starověké kultury ve Středomoří	
Antická demokracie a tyranie	<ul style="list-style-type: none"> - antika (vymezení pojmu) - řecký městský stát (Athény, Sparta) - římská republika	<ul style="list-style-type: none"> - helenistický svět - římské císařství, Imperium Romanum
Antická hmotná a duchovní kultura	<ul style="list-style-type: none"> - antická mytologie a náboženství - architektura, sochařství, literatura, divadlo	<ul style="list-style-type: none"> - filozofie a dějepisectví - právo
Antické dědictví	<ul style="list-style-type: none"> - antika a dnešní člověk	<ul style="list-style-type: none"> - barbaři – dědicové antiky - střední Evropa v době středomořských civilizací

3 Středověk

<i>Obsahové bloky</i>	<i>Základní učivo</i>	<i>Rozšiřující učivo</i>
Základy středověké společnosti	- odkaz antiky - přínos křesťanství	
Raně středověká Evropa		
Antická idea imperia a univerzalizmu	- Byzanc - Francká říše - Svatá říše římská	
Nové „národní“ státy	- český stát, Uhry, Polsko	- Skandinávie, Britské ostrovy - Kyjevská Rus
Kultura	- románská kultura	
Vrcholný středověk		
Papežství a císařství	- boj o investituru - Štaufská dynastie - Habsburkové a Lucemburkové	
Francie a Anglie	- anglo-francouzský konflikt	
Střední Evropa	- Český stát za posledních Přemyslovců	- Polsko, Uhry a Rakousy
	- Lucemburkové a český stát	
Islám a Evropa	- Pyrenejský poloostrov a Arabové	- arabská kultura - islámská kultura v Asii
	- Východní Evropa a Tataři	- Ruské knížectví
Společnost a kultura	- gotická kultura	- scholastika - univerzity
	- agrární revoluce - středověká urbanizace - středověká kolonizace	
Pozdní středověk		
Stát, církev a hereze	- český stát a husitství	- Pyrenejský poloostrov a rekonquista
Středověký obchod a finance	- Itálie	- mimoevropské civilizace v Americe a v Asii
Kultura	- kulturní odkaz pozdního středověku	

4 Raný novověk 16. – 18. století

<i>Obsahové bloky</i>	<i>Základní učivo</i>	<i>Rozšiřující učivo</i>
Stát a společnost	<ul style="list-style-type: none"> - humanismus a renesance - český stát v době poděbradské a jagellonské - počátek střeoevropského soustátí pod vládou Habsburků - reformace v Německu 	<ul style="list-style-type: none"> - reformace v ostatní Evropě
Evropská expanze	<ul style="list-style-type: none"> - objevné plavby 	<ul style="list-style-type: none"> - Indiáni a dobyvatelé
Evropská krize	<ul style="list-style-type: none"> - třicetiletá válka - český stát - rekatolizace českých zemí 	
Absolutismus a parlamentarismus	<ul style="list-style-type: none"> - Anglie, Francie 	<ul style="list-style-type: none"> - Nizozemí, Španělsko
Nerovnoměrný vývoj Evropy	<ul style="list-style-type: none"> - rozvoj Západu a stagnace Východu 	<ul style="list-style-type: none"> - Rusko - konec náporu Turků
Člověk a svět	<ul style="list-style-type: none"> - novověký antropocentrismus, zrod vědeckého poznání, osvícenství, člověk - vládce přírody - český stát v době tereziánské a josefínské 	<ul style="list-style-type: none"> - Prusko
Ekonomika Kultura	<ul style="list-style-type: none"> - rozvoj výroby a spotřeby - renesanční a barokní umění - klasicismus 	<ul style="list-style-type: none"> - životní styl raného novověku

5 Novověk – 19. a 20. století

19. století (1789 – 1914) – „dlouhé století“, vznik a rozvoj novodobé občanské společnosti

<i>Obsahové okruhy</i>	<i>Základní učivo</i>	<i>Rozšiřující učivo</i>
Svoboda člověka, revoluce	<ul style="list-style-type: none"> - Velká francouzská revoluce, deklarace práv občana a člověka, ústava - vznik USA - napoleonská Francie a Evropa 	<ul style="list-style-type: none"> - deklarace nezávislosti - občanský zákoník - Svatá aliance - revoluce v první polovině 19. století
Organizace společnosti	<ul style="list-style-type: none"> - Rakouské císařství - národní hnutí: české a slovenské „národní obrození“ - dualismus v habsburské monarchii, českoněmecké vztahy - vznik velkých národních států - Itálie, Německo 	<ul style="list-style-type: none"> - zánik Svaté říše římské, Německý spolek - Rusko - Balkán
Modernizace společnosti	<ul style="list-style-type: none"> - technická a průmyslová revoluce - doprava a komunikace - urbanizace - demokratický vývoj společnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - sociální zákonodárství - důsledky industrializace - počátky moderních ekologických problémů, „umělá příroda“ - počátky globalizace
Společnost a jedinec	<ul style="list-style-type: none"> - vzdělání jako podmínka socializace, odborné vzdělání - věda a technika, její postavení a vliv na život lidí 	<ul style="list-style-type: none"> - umění, životní styl

20. století (1914 – současnost) – „krátké století“, bipolární svět v období velkých světových válek (první, druhá a studená válka)

<i>Obsahové okruhy</i>	<i>Základní učivo</i>	<i>Rozšiřující učivo</i>
Vztahy mezi velmocemi, počátek bipolarity	<ul style="list-style-type: none"> - koloniální expanze od 2. pol. 19. stol., rozdělení světa - první světová válka - bolševismus v Rusku - první československý odboj - bilance války - uspořádání meziválečného světa 	<ul style="list-style-type: none"> - život v zázemí - osobnosti odboje - „nová Evropa“ jako výsledek války a způsob řešení politických, sociálních a národnostních problémů
Demokracie a diktatura	<ul style="list-style-type: none"> - vznik ČSR a vývoj republiky 1918 – 1939 - - autoritativní režimy: - nacismus v Německu, komunismus v Sovětském Rusku a v SSSR - mezinárodní vztahy mezi válkami - druhá světová válka, Protektorát Čechy a Morava, druhý československý odboj, holocaust 	<ul style="list-style-type: none"> - významné osobnosti první Československé republiky - fašismus v Itálii - Španělsko - osobnosti druhého odboje - kultura meziválečného a válečného období - životní styl
Svět v blocích	<ul style="list-style-type: none"> - bilance války - studená válka, komunistický blok - komunistický režim v Československu a jeho vývoj 	<ul style="list-style-type: none"> - Československo 1945 – 7

Globální svět

- rezistence proti komunistickému režimu
- USA a demokratický svět
- třetí svět
- způsob života v poválečném Československu
- integrace a dezintegrace
- konec bipolarity Východ Západ
- nová bipolarita Sever – Jih
- problémy: přelidnění, urbanizace, rozevírání „sociálních nůžek“, devastace životního prostředí; bezpečnost lidí – terorismus, drogy, války, fundamentalismus, nacionalismus, kriminalita; „morální slepota“
- úspěchy: pokrok vědy a techniky, diskreditace komunismu, vysoká životní úroveň ve vyspělých zemích, revoluce v dopravě a komunikacích, revoluce ve vzdělání....
- proces globalizace
- obraz světa v dnešním umění

6 Závěr výuky předmětu: Jaký bude svět v příštích stoletích ?